

Myjavska pahorkatina

Kopaničiar sky kraj zručných rezbárov, podnikateľov a ovocinárov. Pod Štefánikovou mohylou je raj chalupárov, agroturistiky a milovníkov dobrej ľudovej muziky.

Historický vývin

Začiatkom 17. storočia sa na Myjavskej pahorkatine vytváralo roztratené kopaničiar ske osídlenie. Kopanice tvoria samostatné skupiny domov alebo osady. Vznik kopaničiar skych sídiel súvisel so sezónnymi obydliami na ťažšie dostupných pozemkoch, z ktorých sa postupne vytvorili trvalé sídla a z niektorých zoskupení domov aj samostatné obce. Osady sú obvykle nazvané podľa mien ich pôvodných obyvateľov – napríklad Zemanovci, Jurčovci, Paľovci, Majtánovci. Kopanice v prevažnej miere zakladalo miestne obyvateľstvo s účasťou prisťahovalcov z bližšieho okolia, Moravy, ale najmä zo strednej a hornej časti Trenčianskej župy. Typické kopaničiar ske obce boli Vrbovce, Turá Lúka a Bukovec na brančskom panstve, Brezová pod Bradlom, Myjava a Stará Turá na čachtickom panstve. V myjavskej oblasti prevažuje obyvateľstvo evanjelického vierovyznania.

Materiálna kultúra

Celkový ráz kopanic určuje aj zamestnanie obyvateľstva. Bolo ním málo výnosné roľníctvo, chov dobytka a remeselná výroba. Uplatňovalo sa tu samozásobiteľské hospodárenie. V obciach na Myjavskej pahorkatine sa obzvlášť darilo ovocinárstvu. V oblasti lesov bola pracovnou príležitosťou práca s drevom, pálenie dreveného uhlia a predaj palivového dreva. V myjavskej oblasti bola rozšírená výroba predmetov zo slamy, prútia a dreva ako aj pradenie. Na staroturských a lubinských kopanicach sa rozvinula výroba dreveného riadu, lyžičiek, soľničiek, variech a hračiek. V Starej Turej bola aj učebná dielňa pre drevený priemysel, špecializovaná na výrobu hračiek. So všetkými týmito výrobkami sa čulo obchodovalo predovšetkým v Rakúsku, Uhorsku a na Morave. Z kopaničiar skych oblastí pochádzalo veľa podomových obchodníkov a sezónnych robotníkov. Obec Krajné je známa čipkárskou tradíciou. Jemné, tzv. vláčkové čipky sa plietli z tenkých bielych nití od Myjavy až po Nítru. Rozvoj zaznamenalo súkenníctvo, v tom čase najkvalitnejšie na Slovensku. V myjavskej oblasti bola rozšírená výroba plátna. Špeciálnym odvetvím plátenníctva bolo pytlíkárstvo. Išlo o výrobu a predaj mlynských pytlíkov, ktoré tvorili textilnú časť mlynskeho zariadenia, slúžiaceho na oddeľovanie múky od krupice a otrúb. Svojimi

výrobnými zásobovali celé Rakúsko-Uhorsko. Výrobou mlynských pytl'ov sa zaoberali celé rodiny. Plátno na pytle tkali z jemnej ovčej vlny, ktorú nakupovali v Novom Meste nad Váhom, v okolí Zvolena a v Sarvaši na Dolnej zemi. Súčasťou výroby pytlíkárstva bolo aj tkanie vlnených šatiek pre náboženské potreby židov. Pytlíkárstvo zaniklo po 1. svetovej vojne v súvislosti s rozšírenou strojovou výrobou tkanín a úbytkom mlynov.

Brezová pod Bradlom bola známa spracovaním kože. Brezovskí kožkári spracúvali najmä ovčie a teľacie kožky – vyrábali z nich futrá do číziem a topánok. Kožkári predávali na jarmokoch na Morave a na území dnešného Maďarska. Úpadok brezovského garbiarstva predznamenala firma Baťa, dopyt po kožkách začal klesať a po 2. svetovej vojne táto výroba celkom zanikla.

V obciach Myjavskej pahorkatiny je kroj ovplyvnený evanjelickým vierovyznaním. Charakteristická je jemná výzdoba z bielych čipiek, farebná triezvosť s prevahou bielej, modrej, zelenej a žltej, výrazným doplnkom sú strieborné gombíky. Všeobecne rozšírenou pokrývkou hlavy žien i dievčat bol silne naškrobený napevno vyformovaný svetlý ručník.

Pre myjavskú architektúru sú príznačné domy s výškou – komorami na poschodí. Takéto typy domov sa vyskytujú od línie Senica – Sobotište – Chropov smerom na okolie Trenčína a Hornú Nitru. Do súčasnosti sa na Myjavskej pahorkatine zachovalo viacero mlynských usadlostí. Jedna z najstarších, z roku 1737, je vo Vrbovcich. V Lopašove má mlyn vročené 1849, v Hradišti pod Vrátnom 1852, v Podzámku 1880. Veľa mlynov bolo aj v okolí Starej Turej. Myjavské kopanice sa stali vyhľadávanými rezidenciami chalupárov.

Duchovná kultúra a folklór

Pre oblasť myjavskej pahorkatiny sú charakteristické krútivé (párové) tance starého štýlu starobabská, uklakovaná, vyhadzovaná, hustý – s dvíhaním a vyhadzovaním partneriek, aké sa vyskytuje aj v oblasti Trenčína. Kopaničiarsku piesňovú tvorbu charakterizuje sklon k žartovnému prekáraniu, jemnej irónii a posmešku. Prevládajú piesne spievané pri kolektívnych zábavách. Vyskytujú sa tu však aj dlhé baladické piesne, regrútske a historické piesne. Významnými osobnosťami medzi ľudovými muzikantmi boli primáši Samko Dudík z Myjavy a Ján Petrucha z Priepasného. V cimbalových hudbách mala popri klarinete svoje pevné miesto aj trúbka. V Turej Lúke dodnes hráva tzv. kopaničiarska hudba v zložení heligónka, trúbka a klarinet. S folklórom a Myjavskej pahorkatiny sa návštevníci regiónu môžu stretnúť najmä na

Západoslovenských folklórnych slávnostiach na Myjave, ktoré sa tu konajú vždy v tretí júnový víkend. Poprednými predstaviteľmi scénického spracovania a myjavského folklóru sú folklórne súbory Brezová z Brezovej pod Bradlom a Kopaničiar z Myjavy. Na Myjave sídli Múzeum Slovenských národných rád. Dokumentuje politické dejiny Slovenska, no v expozičnej časti v Dome Anny Koléniovej, kde zasadala v rokoch 1848–1849 prvá SNR, je dobový nábytok a národopisný materiál – tradičný interiér a ľudový odev.

V oblasti Myjavskej pahorkatiny sa nachádza kopaničiarska chalupa v Bzinciach pod Javorinou a Múzeum Samuela Štúra a Jozefa L. Holubyho v Lubinej.

Na Myjavskej pahorkatine v chotári Brezovej pod Bradlom sa nachádza mohyla M. R. Štefánika – významného slovenského politika. Dokumenty o ňom sústreďuje múzeum v Košariskách. Životné osudy tohto národného hrdinu sa stali námetom pre vznik mýtov a spomienkových rozprávání, ktoré sú súčasťou miestneho prozaického folklóru.